P11

by G11 S11

Submission date: 16-Jun-2026 10:14PM (UTC+0530)
Submission ID: 2984458606
File name: B.ed.Sem1,P-7,U1,Pbi.pdf (1.32M)
Word count: 13581
Character count: 59120

ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਡਿਸਟੈਂਸ ਐਡ ਆਨਲਾਈਨ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਕਲਾਸ : ਬੀ.ਐਡ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਸਮੈਸਟਰ ਪਹਿਲਾ

ਪੇਪਰ : ਸੱਤਵਾਂ (ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ) ਯੂਨਿਟ : 1

ਮੀਡੀਅਮ : ਪੰਜਾਬੀ

ਪਾਠ ਨੰ.

1.1 : ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ: ਸੰਕਲਪ, ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ

1.2 : ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆਂ: ਉਦੇਸ਼, ਸਿਧਾਂਤ, ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ

1.3 : ਨਈ ਤਾਲੀਮ, ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆਂ, ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਰਤਾ ਦਾ ਅਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ।

1.4. : ਸਕੂਲੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮੁੱਖੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

Department website : www.pbidde.org

PAPER– VII:EXPERIENTIALLEARNING

SUBJECTCODE:EDUBED1107T

M.M. 50
External: 35
Internal:15

(A) COURSE OUTCOMES

After completion of the course the student teacher will be able to:

- Develop insight on indigenous models of experiential learning.
- Understand and practice models of Indian philosophers for societal reconstruction.
- Promote respect for diversity, leadership and social justice.
- Identify pedagogical practices for effective implementation of curriculum strategies.

(B) SYLLABUS

SECTIONA

(i) Experiential Learning: Concept, nature, importance & scope, Objectives andprinciples.
(ii) Process of Experiential Learning, Contemporary relevance of experiential learning.
(iii) Roleandresponsibilities ofteachers,head masters forcommunityandparentengagementin school matters.

SECTIONB

(iv) Educationforlifeandthroughlifeanditsreflectionincurriculum.
(v) Pedagogicalpractices: Relevanceof curriculumcontent ofthe livesofchildren.
(vi) Sensitization of students on global issues i.e. resource and technology availabilityinequality, poverty, climate change, global warming, value crisis, food and energycrisis.

Activities(anytwo of the following)

- Surveyonvillagesanitationpractices.
- Writingexpenditureaccountforannualfunction/classroomactivity/festival.
- Experimentalreportsongrowingschool
- Gardens/communitygarden/kitchengarden
- Mockassembly/mockparliament
- Carestudyofavillage/localityonland improvement.
- Cleanliness/wastemanagementinpublicplaces

(C) BOOKSRECOMMENDED

1. Kolb, D.A. (1984) Kriplani J.B: The eastord Fad, HindustaniTalinisangh,wardha
2. Experientiallearning, NewDelhi;PrenticeHall
3. AliceY.adkolb,D.A. (2017)TheExperientialEducators;Principlesandpractices

(D) EVALUATION

ExternalExamination	35Marks
InternalAssessment	15Marks
Attendance	3
WrittenAssignment/Project work/ResponseSheets	6
TwoMid-termExaminations/House Test	6

(E) INSTRUCTIONS FORTHEPAPER-SETTER

The question paper will consist of three Sections: A, B, and C. Section A and B willhave two questions from the respective sections of the syllabus and will carry 12 marks each.Section C will consist of 5 questions of 2 marks each and one objective type question of one mark which will cover the entire syllabusuniformly.

(F) INSTRUCTIONSFORTHECANDIDATES

Candidates are required to attempt one question each from the sections A and B andtheentiresection C.

ਬੀ.ਐਡ. ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ (ਸਮੈਸਟਰ ਪਹਿਲਾ) **ਪੇਪਰ: ਸੱਤਵਾਂ**
ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਪਾਠ ਨੰ: 1.1 **ਲੇਖਕ: ਡਾ. ਜਗਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ**

ਅਨੁਭਵ ਸਿਖਲਾਈ: ਸੰਕਲਪ, ਸੁਭਾਅ, ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਖੇਤਰ

ਬਣਤਰ

1.1.1 ਜਾਣ ਪਛਾਣ

1.1.2 ਉਦੇਸ਼

1.1.3 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ: ਅਰਥ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ

1.1.3.1 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਅਰਥ

1.1.3.2 ਅਨੁਭਵੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ

1.1.4 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸੁਭਾਅ

1.1.5 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

1.1.6 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

1.1.7 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

1.1.8 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਖੇਤਰ

1.1.9 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ **ਸਿੱਖਿਆ** ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ

1.1.10 ਸਾਰ

1.1.11 ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

1.1.12 ਸੁਝਾਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1.1.13 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ

1.1.14 ਸੁਝਾਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ/ਰੀਡਿੰਗਸ

1.1.1 ਜਾਣ ਪਛਾਣ

ਸਰਵਪੱਖੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ, **ਅਨੁਭਵ** ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ **ਜਿਸ ਵਿੱਚ** ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ **ਦਾ** ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਸਾਡੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ। ਅਨੁਭਵੀ

ਸਿਖਲਾਈ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਖਲਾਈ, ਸੁਵਿਧਾ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮਾਡਲ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ, ਪ੍ਰਤਿ ਪੁਸਟੀ, ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਕੂਲਾ, ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹੁਨਰ-ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

1.1.2 ਉਦੇਸ਼

ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤੁਸੀਂ:

i. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮ**ਝੋਗੇ**।

ii. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ **ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕੋਗੇ।**

iii. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖ **ਸਕੋਗੇ।**

iv. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਬਾਰੇ **ਜਾਣ ਸਕੋਗੇ।**

v. ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਨਾਮ **ਜਾਣ ਸਕੋਗੇ**

vi. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ **ਸਮਝੋਗੇ**

vii. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ **ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਉਗੇ**

viii. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਵਜੋਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ **ਕਰ ਸਕੋਗੇ।**

1.1.3 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ : ਅਰਥ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ

ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ| ਲਗਭਗ 350 ਸਾ.ਯੁ.ਪੂ. ਵਿੱਚ, ਅਰਸਤੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਾਂ"। ਪਰ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਦਿਅਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿੰਟੇਜ ਹੈ. 1970 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਡੀ.ਏ. ਕੋਲਬ ਨੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜੌਨ ਡਿਵੀ, ਕਰਟ ਲੇਵਿਨ ਅਤੇ ਜੀਨ ਪਆਜੇ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।

ਅਨੁਭਵੀ ਝੁਕਾਅ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ। ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਵੀ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਨੁਭਵਕਾਰ

ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਦੀਵੀ ਵਿਵਹਾਰ ਤਬਦੀਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਜਾਂ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਨਵੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਖੋਜਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ 70% ਜੋ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਨਵੀਂਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਸਲ ਝੁਕਾਅ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡੀ.ਏ. ਕੋਲਬ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਗਿਆਨ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।"

ਕੋਲਬ ਦੀ ਖੋਜ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਮਹਾਰਤ ਅਨੁਭਵ, ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਤੱਤ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਰ ਪੜਾਅ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ "ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ". ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਜੋਨ ਡਿਵੀ, ਕਰਟ ਹੈਨ, ਕਰਟ ਲੇਵਿਨ, ਜੀਨ ਪੀਆਜੇ ਸਮੇਤ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਡੀ.ਏ. ਕੋਲਬ ਦੁਆਰਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1.1.3.1 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਅਰਥ

ਖੋਜ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜੇ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਰੂਪ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਸਿਖਲਾਈ ਵੱਲ ਰਵਾਇਤੀ ਅਧਿਆਪਕ-ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਦਮ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, "ਕਰਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ"।

ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣਾ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ

ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਲੇਵਿਸ ਅਤੇ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ (1994, ਸਫ਼ਾ, 5) ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, "ਇਸ ਦੇ ਸਰਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਜਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਣਾ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ **ਅਨੁਸਾਰ** ਡੋਬਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਨੁਭਵ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਹੁਨਰਾਂ, ਨਵੇਂ ਰਵੱਈਏ ਜਾਂ ਸੋਚਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। "

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੈਪਮੈਨ, ਮੈਕਫੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੌਡਮੈਨ (1995, ਸਫ਼ਾ, 243) ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, "ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਤਜ਼ੁਰਬੇ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਣ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਕੁਝ ਅਨੁਭਵੀ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਅਨੁਭਵੀ **ਸਿੱਖਿਆ** ਦੀ ਵਿਧੀ ਰੇਖਿਕ, ਚੱਕਰਵਾਣੀ ਜਾਂ ਪੈਟਰਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਭਾਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਸੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸਿਖਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। "

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣਾ ਰੱਟੇ ਜਾਂ ਇੱਕਪਾਸੜ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਮਾਤਰ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਬੰਧਿਤ **ਹਨ** ਪਰ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰੂਪਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਲਰਨਿੰਗ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਸੇਵਾ ਸਿਖਲਾਈ, ਸਾਹਸ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਥਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਧੇਰੇ ਠੋਸ ਮੁੱਦੇ **ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ।**

1.1.3.2 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ

ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਲੇਬਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੌਨ ਡਿਵੀ (1915) ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ, "ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣਾ", ਜਦੋਂ ਕਿ ਵੁਲਫੇ ਅਤੇ ਬਾਇਰਨ (1975) ਨੇ "ਅਨੁਭਵ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

ਸ਼ਬਦ "ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁੱਧੀ" ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ

ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ "ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ" ਕਿਹਾ। ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਅਸਲ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

1. ਕਾਰਲ ਰੋਜਰਸ (1969) ਨੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ **ਹੈ** ਜਿਵੇਂ ਕਿ, "ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲੂ ਦੋਵੇਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।"
2. 1975 ਵਿੱਚ, ਹੂਵਰ ਅਤੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਹੈਡ ਨੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ - "ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਉਦੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਭਾਗੀਦਾਰ ਗਿਆਨ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"
   ਇੱਥੇ, ਰੋਜਰਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੂਵਰ ਨੇ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ **ਹੈ।**
3. ਕੋਲਬ (1984) "ਅਨੁਭਵਕਾਰ ਝੁਕਾਅ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ"।
4. ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸ਼ਅਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਸਾਇਆ **ਹੈ।**
   "ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਢੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਅਕ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ, ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।"
5. ਯੂ.ਸੀ. ਡੇਵਿਸ (2011) "ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ' ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ 'ਜਾਂ' ਹੱਥ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ 'ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ ਦਾ **ਕੇਂਦਰ** ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਤਪਾਦ' ਤੇ।
   ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਾਰਜ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ, ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ, ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਖੋਜ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਡੋਬਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਵੇਂ ਹੁਨਰਾਂ, ਨਵੇਂ ਰਵੱਈਏ ਜਾਂ ਸੋਚਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਭਵ

ਬਾਰੇ **ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ** ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਵੈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1. 'ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ?

2. ਤੁਸੀਂ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋਗੇ?

3. ਅਨੁਭਵੀ ਝੁਕਾਅ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਨੁਭਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ। ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

1.1.4 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸੁਭਾਅ

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਧੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇੰਟਰਨਸ਼ਿਪ, ਸੇਵਾ ਸਿਖਲਾਈ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੰਮ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ. ਹੇਠਾਂ ਇਸਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ:

1. **ਕਰਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ:** ਅਨੁਭਵ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, "ਕਰਨ' ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ".
2. **ਅਧਿਆਪਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ:** ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਜੋਂ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਅਨੁਭਵ, ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।
3. **ਰੱਟੇ ਜਾਂ ਇੱਕਪਾਸੜ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ:** ਇਹ ਰੱਟੇ ਜਾਂ ਇੱਕਪਾਸੜ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇ ਨਿੱਜੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
4. **ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ:** ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, 'ਕਰਨ' ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।
5. **ਸਮੀਖਿਆ/ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ**: ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਸਮੀਖਿਆ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਹੈ।
6. **ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ:** ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਰੂਪਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕੋਈ ਅਨੁਭਵਕਾਰ

ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਅਕਸਰ ਉਲਝਣ "ਹੱਥ-ਸਿਖਲਾਈ" "ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ" ਨਾਲ ਉਲਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਰੂਪ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਹ ਸਿਰਫ ਜੋ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

7. **ਹੁਨਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ**: ਅਨੁਭਵੀ ਢੰਗ ਵਿਧੀ 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉੱਚਿਤ **ਵਿਧੀ** ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਹਿਯੋਗ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦੇ **ਗੁਣ** ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹੁਨਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
8. **ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ**: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਧੇਰੇ ਠੋਸ ਮੁੱਦੇ ਹਨ।
9. **ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਕੇਂਦਰ**: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਇੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀ ਚਾਲਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹਨ। ਭਾਵ ਬਣਾਉਣਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਉਸ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।
10. **ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ**: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇੱਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਫੀਡਬੈਕ, ਪ੍ਰਤਿਪੁਸਟੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਲਈ ਮੌਕੇ ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਢੰਗ ਵਜੋਂ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਗਿਆਨ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਮੂਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਵਿਅਕਤੀ **ਦੇ** ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ' ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ: ਸਿੱਖਣਾ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਵਾਲਾ **ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ** ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ

ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਗੁਣਾਤਮਕ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1.1.5 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

1. ਤਜਰਬਾ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਠੋਸ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।
2. ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ **ਹੁੰਦਾ** ਹੈ।
3. ਇਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਪੇਖਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
4. ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
5. ਇਹ ਕੋਰਸ ਕਲਾਸ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ, ਸਮੁਦਾਇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.
6. ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਨੁਭਵ ਤੋ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਚੀਜ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
7. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਫਲ ਇੰਟਰਨਸ਼ਿਪਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਹੁਨਰਾਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।
8. ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਵੱਈਏ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਚਕੀਲਾਪਣ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਦਿਸ਼ਾ **ਆਦਿ।**
9. ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਅਵਸਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਜਾਂ ਮੁੱਢਲੀ ਖੋਜ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੌਂਪੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਸਮੱਸਿਆ-ਹੱਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।
10. ਮਾਨਵਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੱਕ, ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਲਾ ਤੱਕ, ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਤੋਂ ਲੈਬਾਂ ਤਕ, ਅਧਿਐਨ ਅਜਾਇਬ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ.

1.1.6 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ ਤੇ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਖੇਤਰ ਅਧਾਰਤ ਤਜ਼ਰਬੇ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ।

ਲੇਵਿਸ ਅਤੇ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ (1994) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਖੇਤਰ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਥਾਪਤ ਰੂਪ ਹੈ ਇਹ 1930 ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਖੇਤਰ

ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨਸ਼ਿਪ, ਅਭਿਆਸ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ. ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਧਾਰਤ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣੀ, ਖੇਡਾਂ, ਕੇਸ ਅਧਿਐਨ, ਨਕਲ ਕਰਨ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਕ ਕੰਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਸਵੈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

4. ਅਨੁਭਵੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
5. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ?
6. ਅਨੁਭਵੀ ਝੁਕਾਅ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

1.1.7 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ **ਵਧੇਰੇ** ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

1. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਆਪਣੇ ਆਪ (ਸਵੈ) ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
2. ਇਹ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।
3. ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।
4. ਇਹ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
5. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਢੁੱਕਵਾ ਸਿੱਖਣ: ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਧਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
6. ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ: ਇਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮਕਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
7. ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ: ਇਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੋਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ।
8. ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕਰਨ, ਸੰਕਲਪ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

9. ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
10. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਈ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਾ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਤੇ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ 'ਰਵਾਇਤੀ' ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤੀਆਂ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਰਕੂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਟੀਮ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਿਲ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਾਰਜ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਸਲ ਜੀਵਨ **ਲਈ** ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਢਾਲਣਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਅਸਲ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ.

1.**1.8 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਖੇਤਰ**

ਸਿਖਲਾਈ ਜਿਸਨੂੰ 'ਅਨੁਭਵੀ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ:

(i) ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ।
(ii) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪਹਿਲ ਕਰਨ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਨ ਦੇ ਮੌਕੇ।
(iii) ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੌਧਿਕ, ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਸਮਾਜਕ ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਤਹਿ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1. ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਛੱਤਰੀ ਅਵਧੀ: 'ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਣ' ਵਿਆਪਕ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਦਲੇਰਾਨਾ ਸਿਖਲਾਈ, ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਛੱਤਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ "ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ", ਕਰ ਕੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਇਸ ਵਿਭਿੰਨ

ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

2. ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਦੇ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਲੜੀ: ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਡਿਜੀਟਲ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਦੇ ਮਾਡਲ ਜੋ ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ:

(i) ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ, ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਜਾਂ ਸਟੂਡੀਓ ਦਾ ਕੰਮ.

(ii) ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸਸ਼ਿਪ.

(iii) ਸਮੱਸਿਆ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ.

(iv) ਕੇਸ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ.

(v) ਪੜਤਾਲ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ.

(vi) ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ.

(vii) ਸਹਿਕਾਰੀ (ਕੰਮ ਜਾਂ ਸਮੁਦਾਇ ਅਧਾਰਤ) ਸਿਖਲਾਈ.

3. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਕਿਸਮ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਪਟਣਾ। ਸੇਵਾ ਸਿਖਲਾਈ, ਸਾਹਸ ਸਿਖਲਾਈ ਬਾਹਰੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕੰਮ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਇੰਟਰਨਸ਼ਿਪ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ।

4. ਵਪਾਰਕ ਖੇਤਰ: ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੁਭਾਅ ਸਿਧਾਂਤਕ ਰੁਝਾਨ ਨਾਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਉਪਯੋਗਤਾ ਲਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸ਼ਨ ਹੈ।

ਸ਼ਹਿਕਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲਣ, ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ, ਆਪਸੀ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਸਕੇ।

5. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਭਵਿੱਖ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੈ. ਇਹ ਰਵਾਇਤੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦਿਅਕ ਕਾਰਜ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀਆਂ ਸੈਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਲੋਚਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਉਦਾਹਰਣ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਭੂਤਕਾਲ ਦੀ ਚਾਕ ਅਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਅਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਂਚ, ਸਮੱਸਿਆ-ਅਧਾਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ-ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੇਕਰ ਸਪੇਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ – ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਖੁੱਲੀ, ਸਟੂਡੀਓ ਵਰਗੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ.

ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਨੁਭਵ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1.1.9 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਲਾਈ: ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ

ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੈ:

1. **ਰਵਾਇਤੀ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ:** ਉੱਨਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਰਵਾਇਤੀ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਜਿਥੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਧਾਰਨ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁਨਰ ਜਾਂ ਸੋਚਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਖਣ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਗੇ.
2. **ਤੇਜ਼ ਸਿਖਲਾਈ:** ਸਾਡੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਾਲੋਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਵਧੇਰੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਰੱਟੇ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਪਰ ਅਨੁਭਵਕਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।
3. **ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਕੇਂਦਰ:** ਅੱਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੁੜੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਰਹੀਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ

ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ (ਡਿਜੀਟਲ) ਭਟਕਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4. **ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਤਜਰਬਾ**: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਪਰੇ '' ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਣਾ '' ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੱਥ ਅਨੁਭਵ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
5. **ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਹੁਨਰ**: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਉਹ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਤਜਰਬਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕੰਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਉੱਚ ਡੋਮੇਨ, ਖਾਸ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਵਹਾਰਕ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।
6. **ਦਿਮਾਗੀ ਤਬਦੀਲੀ**: ਅਨੁਭਵ ਕਰਤਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜੋ ਭਾਗੀਦਾਰ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਨਾਟਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਹੈਨਰੀ ਮਿੰਟਜਬਰਗ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ, "ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਤੈਰਾਕੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ"।
7. **ਅਸਧਾਰਨ ਵਾਪਸੀ**: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਿਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਵਾਪਸੀ (ਆਰ.ਓ.ਆਈ.) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।
8. **ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਲਾਈ**: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਲਟਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਖਲਾਈ ਆਪ ਦੀ ਗਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
9. **ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ**: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੇਟਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਿਮੂਲੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਗੇਮਿਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਉਤਪਾਦ ਡੇਟਾ ਦਾ ਪਾਵਰਹਾਉਸ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਖਲਾਈ, ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਬਜੈਕਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

10. **ਕਿਤੇ** ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੂਸਰਾ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਦਿਲਚਸਪ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਵਸਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਜੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਨੌਕਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਕੌਸ਼ਲ ਜੋ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਹੈ। ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੱਕ ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1.1.10 ਸਾਰ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਰਥ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਨੁਭਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਢੰਗ ਵਜੋਂ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਗਿਆਨ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਮੂਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਸ਼ਿਕੰਜਾਤਮਕ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ' ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਨੁਭਵੀਕਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇੱਕ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਬਦਲਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਿਵੇਂ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਹੈ। ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੱਕ ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1.1.11 ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ : 1. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ – ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਰਾਹੀ ਸਿੱਖਣਾ

1.1.12 ਸੁਝਾਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕੀ ਹੈ।
2. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
3. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੈ, ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

1.1.13 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ :

1. ਅਰਥ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ....ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
2. ....ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹੈ।।
3. ....ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਲਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
4. ....ਹੀ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੈ।
5. ਅਨੂਭਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ .... ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਉੱਤਰ 1. ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ 2. ਚਿੰਤਨ 3. ਜੀਵਣ ਵਿਆਪੀ 4. ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ 5. ਜੀਵਣ

1.1.14 ਸੁਝਾਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ/ਰੀਡਿੰਗਸ

Roberts, J. W. (2016). Experiential Education In The College Content. New York: Routledge.
Swaminathan, D. (2018). Experiential Events. Chennai, Notion Press Inc.
Beard, C. & Wilson, J. P. (2018). Experiential Learning. United States: Kogan Page.
Mehrotra, D. (2017). Experiential Learning For Education. Chennai: Notion Press.
Wurdinger, S. D. (2005). Using Experiential Learning In The Classroom. United States of America :Rowman& Littlefield.
Wurdinger, S. D. & Carlson, J. A. (2009). Teaching For Experiential Learning. United States of America: Rowman & Littlefield.

ਬੀ.ਐਡ. ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ (ਸਮੈਸਟਰ ਪਹਿਲਾ) **ਪੇਪਰ: ਸੱਤਵਾਂ**

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਪਾਠ ਨੰ: 1.2 **ਲੇਖਕ: ਡਾ. ਜਗਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ**

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ: ਉਦੇਸ਼, ਸਿਧਾਂਤ, ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ

ਬਣਤਰ

1.2.1 ਜਾਣ ਪਛਾਣ

1.2.2 ਉਦੇਸ਼

1.2.3 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ

1.2.4 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼

1.2.5.ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

1.2.5.1. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿਧਾਂਤ

1.2.5.2 ਕਾਰਲ ਰੋਜਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

1.2.5.3.ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਧਾਰਣ ਸਿਧਾਂਤ

1.2.6 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਲਾਭ

1.2.7 ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ

1.2.8 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ

1.2.9 ਸਾਰ

1.2.10 ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

1.2.11 **ਸੁਝਾਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ**

1.2.12 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ

1.2.13. ਸੁਝਾਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ/ਰੀਡਿੰਗਜ

1.2.1 ਜਾਣ ਪਛਾਣ

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੈਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਿੱਧੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨਸ਼ਿਪ,

ਸੇਵਾ ਸਿਖਲਾਈ ਖੋਜ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੰਮ ਦੇ ਤਜ਼ੁਰਬੇ ਸਮੇਤ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕਾਂ ਨੂੰ' ਅਸਲ ਦੁਨੀਆਂ 'ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਸਿਖਲਾਈ ਅੰਤਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂਵਾਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਵਿਧੀ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ।

1.2.2 **ਉਦੇਸ਼**

ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤੁਸੀਂ:

i. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ।

ii. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ।

iii. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ।

iv. ਕਾਰਲ ਰੋਜਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ।

v. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਧਾਰਣ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ।

vi. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਾਇਦੇ ਦੱਸਣਾ।

vii. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ।

viii. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ।

1.2.3 **ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਚੱਕਰ**

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ ਕੋਲਬ (1984) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਲਬ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖਣਾ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਅਨੁਭਵੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਕੋਲਬ, 1984)। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਕੋਲਬ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

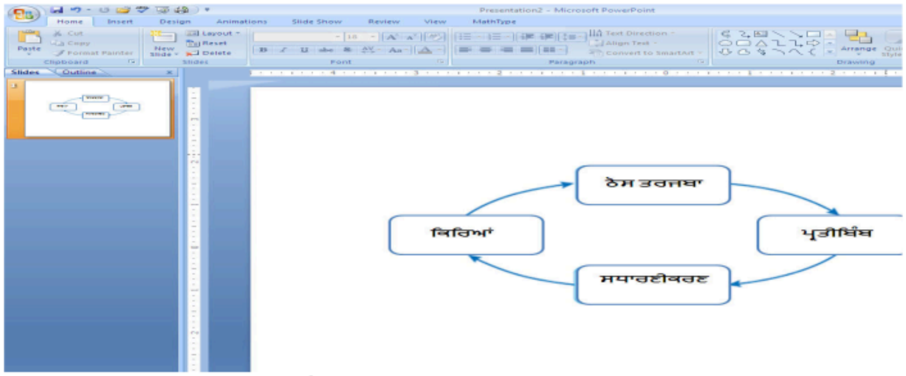

ਚਿੱਤਰ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ (ਮੈਕਲਿਡ, 2013)

ਕੋਲਬ (1984) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚਾਰ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

1. ਠੋਸ ਤਜਰਬਾ: ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਤਜਰਬਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਤਜ਼ੁਰਬੇ ਦੀ ਪੁਨਰ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
2. ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਿਰੀਖਣ: ਸਿੱਖਿਅਕ ਨਵੇਂ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਸਮਝ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸੰਗਤਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
3. ਸੰਖੇਪ ਧਾਰਨਾ: ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਸਿੱਖਿਅਕ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਿਚਾਰ / ਸੰਕਲਪ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਆਮਕਰਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
4. ਸਰਗਰਮ ਅਨੁਭਵ: ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹੋਰ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨੀਕਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਅਕ ਨਵੇਂ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਜੋ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਵਾਪਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਾਰ ਪੜਾਅ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪੜਾਅ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਜੋਂ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਖੜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ।

1.2.4 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਅਭਿਆਸ ਬਾਰੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1. ਆਮ ਉਦੇਸ਼:

(i) ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

(ii) ਇੱਕ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜਿਆਂ, ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

(iii) ਪ੍ਰਤਿਪੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਨਵੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਲਈ ਅਵਸਰ ਬਣਾਉਣਾ।

(iv) ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

(v) ਅੰਤਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ।

(vi) ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਰਾਮਦੇਹ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਮਝੇ ਆਰਾਮ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਹੈ।

(vii) ਟਿਕਾਊ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ।

2. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਉਦੇਸ਼:

(i) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

(ii) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਕਰਨ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

(iii) ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣਨਾ।

(iv) ਨਿੱਜੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ, ਨਿੱਜੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ।

(v) ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣੇ

(vi) ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੁਨਰਾਂ, ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰਾਂ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ।

(vii) ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਿਵਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ।

(viii) ਕੈਰੀਅਰ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦੁਆਰਾ ਕੈਰੀਅਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ, ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਅਵਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨੈਟਵਰਕਿੰਗ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼।

3. ਫੈਕਲਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ (ਅਧਿਆਪਕਾਂ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਦੇਸ਼।

(i) ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ, ਫੈਕਲਟੀ-ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ।

(ii) ਵਿਭਿੰਨ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ।

(iii) ਹੋਰ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੈਟਵਰਕਿੰਗ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ, ਖੋਜ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਧਾਉਣਾ ਆਦਿ।

(iv) ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ।

4. ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਦੇਸ਼:

(i) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਕੈਂਪਸ-ਵਿਆਪਕ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ।

(ii) ਵੱਧ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ, ਵਧੇਰੇ ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਊਰਜਾ ਦੁਆਰਾ ਏਜੰਸੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮੁਦਾਇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ।

ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਆਦਿ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1.2.5 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

1.2.5.1 ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਾਰ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸਅਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (2011)

ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਾਰ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸਅਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (2011) ਨੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:

1. ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚੁਣੇ ਅਨੁਭਵ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚੁਣੇ ਗਏ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
2. ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਜ਼ਰਬੇ: ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲ ਕਰਨ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
3. ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ: ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ, ਜਾਂਚ ਕਰਨ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ, ਉਤਸੁਕ ਹੋਣ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਮੰਨਣ, ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.
4. ਕੁੱਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ: ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੌਧਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਹੈ।
5. ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਨਤੀਜੇ: ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿੱਜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ।
6. ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ: ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਵੈ ਤੋਂ, ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਿਸਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
7. ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ: ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਫਲਤਾ, ਅਸਫਲਤਾ, ਸਾਹਸ, ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਤਜ਼ੁਰਬੇ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।
8. ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

9. ਸਵੈ-ਚਲਤ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ: ਆਦੇਸ਼ਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਵੈ-ਚਲਤ ਅਵਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
10. ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ: ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜਿਆਂ, ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
11. ਆਦੇਸ਼ਕ/ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ: ਆਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਢੁੱਕਵੇ ਅਨੁਭਵ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ, ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
12. ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ: ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਪੱਖਪਾਤ, ਨਿਰਣੇ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1.2.5.2 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਧਾਂਤ

1. ਐਕਟਿਵ ਲਰਨਿੰਗ: ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ' ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਟੈਸਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ, ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਹਨ, ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੀ ਸਮਗਰੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
2. ਪ੍ਰਸੰਗਤਾ: ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਫਾਰਮੇਟਿਵ ਹੈ- ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
3. ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਤਜਰਬਾ: ਹਰੇਕ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਿਤ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
4. ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ: ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇੱਕ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕਾਂ ਨੂੰ

ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਸੰਬੰਧ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਕੋਰਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਟੀਚੇ ਜਾਂ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰਥਕ ਤਜਰਬਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1.2.5.3 ਕਾਰਲ ਰੋਜਰਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

ਰੋਜਰਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਿੱਜੀ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ:

1. ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਿਖਲਾਈ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੋਵੇ।
2. ਸਿੱਖਣਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਨਵੇਂ ਰਵੱਈਏ ਜਾਂ ਪਰਿਪੇਖਾਂ) ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰੀ ਖਤਰੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
3. ਸਿੱਖਣਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
4. ਸਵੈ-ਆਰੰਭੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

1.2.5.4 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਧਾਰਣ ਸਿਧਾਂਤ

1. ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿੱਖਿਅਕ ਦੇ ਬੋਧਵਾਦੀ, ਢਾਂਚਾਗਤ, ਰਵੱਈਏ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
2. ਲੋਕ ਦੂਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਖੋਜੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
3. ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਇਹ ਸਿਰਫ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
4. ਵੈਧ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਹੱਥ ਦੇ ਤਜ਼ੁਰਬੇ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
5. ਵਿਵਹਾਰ ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਸਥਾਈ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ।
6. ਹੋਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸਥਾਈ ਰਹਿਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
7. ਇਕੱਲੇ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ।

8. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਰਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਸੋਚ, ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
9. ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਸਹਿਯੋਗੀ, ਸਵੀਕਾਰਨਾ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਵਿਵਹਾਰ, ਰਵੱਈਏ, ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਾਂਗੇ।
10. ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ, ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

1.2.6 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਲਾਭ

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਲ-ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਇਸ ਢੰਗ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਫਾਇਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

1. ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ: 'ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ' ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਿਖਲਾਈ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ।
2. ਥਿਊਰੀ (ਸਿਧਾਂਤ) ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਅਭੇਦ: ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਫੀਲਡ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
3. ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਲਈ ਅਵਸਰ: 'ਅਸਲ-ਦੁਨੀਆ' ਵਿੱਚ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੱਥ-ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵੇ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਤੀਜੇ, ਜਮਾਤ - ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
4. ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਲਈ ਅਵਸਰ: ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਠੋਸ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਸਹੀ ਨਿੱਜੀ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

5. ਟੀਮ ਦਾ ਕੰਮ ਵਧਾਓ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੀਮ ਅਧਾਰਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੀਮ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ।
6. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵੱਲ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ ਰਵੱਈਆ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਭਾਅ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਠੋਸ ਫਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
7. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

   ਇਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਕੇ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

8. ਇੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਤਾਵਰਣ: ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਅਸਲ-ਸੰਸਾਰ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
9. ਨਿਵੇਸ਼ ਵਾਪਸੀ ਰਿਟਰਨ ਆਨ ਨਿਵੇਸ਼ (ਆਰਓਆਈ) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ: ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ।
10. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਨੁਭਵ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ. ਇਨ੍ਹਾਂ

ਟੀਮ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਿਲ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਕਾਰਜ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ-ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ

1.2.7 ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫਾਇਦੇ/ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ। ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਉਦਾਹਰਣ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਨੁਭਵ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹੇਠਾਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

1. ਗ਼ਲਤ ਧਾਰਨਾ: ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਿੱਖਿਅਕ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਭਵ ਸਿਖਲਾਈ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਦਿਅਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ 'ਗੈਰ ਰਸਮੀ' ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨੂੰ "ਸਮਰ ਕੈਂਪ ਸੈਟਿੰਗ" ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਮ ਰਵੱਈਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਲਿਜਾਣ ਨਾਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਦਿਅਕ ਤਜਰਬਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸਿਖਿਅਤ ਸਿਖਿਅਕਾਂ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ।
2. ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ: ਅਨੁਭਵੀ ਅਧਿਆਪਨ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਵਾਇਤੀ ਅਧਿਆਪਨ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ 'ਕੁਤਬ ਦੀ ਲਾਠ' ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਰਕ ਦਾ ਇੱਕ ਤਿੰਨ-ਅਯਾਮੀ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਲੇਖ ਲਿਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਵਾਇਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ

ਸਿਲੇਬਸ ਦੀ ਇਕੋ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨਾ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਪਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕਪਾਸੜ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

3. ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ: ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਨਵੇਂ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਹੌਲੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣਾ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆ'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਚੱਕਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਸਨ।

4. ਸਮੂਹ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਸਰਤ: ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਸਰਤ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਧੱਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਐਕਸਟਰੋਵਰਟਸ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਸਹੂਲਤਕਰਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

5. ਸੀਮਤ ਕਲਾਸ-ਟਾਈਮ: ਸਾਡੀ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਲਾਸ-ਟਾਈਮ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਸੀਮਤ ਕਲਾਸ-ਸਮਾਂ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਗਲਤੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਲਾਸ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਪੜਾਅ ਲੈਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਹ ਇਸ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਸਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

6. ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਪਹੁੰਚ: ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਲਈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ / ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ, ਤਜ਼ੁਰਬੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਕੁਝ

ਸਾਧਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੋਟੋਸਟੈਟ ਮਸ਼ੀਨ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਈ-ਬੁੱਕ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਅਦਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

7. ਅਨੁਭਵੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਘਾਟ: ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਉਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਜੋ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਜੋ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝੁਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੇਧ. ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਅਨੁਭਵ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਬਹੁਤੇ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਸਕਰਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਨੁਭਵੀ ਭਾਰੀ ਤਣਾਅ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ' ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਕਾਰ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

8. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਹਰ ਕਲਾਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸਦੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

9. ਸਮੂਹ ਕਾਰਜ ਦੀਆਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ: ਬਹੁਤੇ ਸਕੂਲ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਕੰਮ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ

ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ।

10. ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ: ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਦੇਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਮੱਸਿਆ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਧਨ ਅੰਤ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵੇਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਅੰਤਮ ਉਤਪਾਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਚੱਕਰ। ਇਸ ਲਈ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਢੰਗਾਂ ਲਈ ਅਨੋਖੇ ਢੰਗ ਅਪਣਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

11. ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ: ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਬਾਹਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜੋ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵੀ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

12. ਨੈਤਿਕਤਾ / ਗੋਪਨੀਯਤਾ ਅਤੇ ਗੁਮਨਾਮ ਮੁੱਦੇ: ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਢੰਗ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ ਆਦੇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਚੇਤੰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ, ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਢੁੱਕਵੇਂ ਸਹਿਮਤੀ ਫਾਰਮ ਆਦਿ, ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇੰਟਰਵਿਊਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਭਾਗੀਦਾਰ ਦੀ ਗੁਮਨਾਮਤਾ ਅਤੇ ਗੁਪਤਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨੈਤਿਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ

ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

1.2.8 ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੀਆਂ।

1. ਇੱਕ ਬੌਧਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਅਰਾਮਦੇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਓ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਸਵੈ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਖੋਜ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਦਲੇਰਾਨਾ ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਲਈ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
2. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਦਿਓ।
3. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰੋ।
4. ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਤੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਰੱਖੋ।
5. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਿਉ ਕਿ ਸਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਕਿਉਂ ਹੈ।
6. ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤਿਪੁਸਟੀ ਲਓ।
7. ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣ ਦਿਓ।
8. ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰੋ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
9. ਸ਼ਾਂਤ, ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਲਈ ਅਵਸਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਵੈ-ਅਲੋਚਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਣ।
10. ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਆਰਾਮ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਰੀਰਕ, ਸਮਾਜਕ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਣ।
11. ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਜੋਖਮ ਲੈਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ. ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
12. ਮੌਖਿਕ ਅਭਿਆਸ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰੋ ਜਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨਸ਼ਿਪ ਕਰੋ।
13. ਬਾਹਰੀ ਅਤੇ ਰੁਮਾਂਚਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੁਆਰਾ ਖ਼ਾਸ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ

ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜ਼ਾਮ ਦਿਓ।

1.2.8.1 ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ - (ਉਪਚਾਰਤ੍ਮਕ ਕਿਰਿਆ)

1. ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੀ ਸੈਟਿੰਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਣ।
2. ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਅੰਤਮ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੱਕ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
3. ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
4. ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਸਿਖਿਅਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਹ ਉਹਨਾ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸਦਾ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸਮੇਤ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਇਸਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚੋਣ। ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬਦਲੋ।
5. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
6. ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪੜਾਅ ਮਾਹਰ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਸਮਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
7. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਪਹੁੰਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
8. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਰਾਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਤਜ਼ੁਰਬੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਹੈ।

9. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਬਾਰੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਜਾਂ ਰੁਝੇਵੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
10. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਖੋਜਿਆ ਖੇਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ. ਵਿਚਾਰਾਤਮਕ ਰਸਾਲਿਆਂ, ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਜੋ ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਅਪਣਾਏ ਸਾਧਨ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਵਿਲੱਖਣ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਕਸਰ ਬੇਕਾਬੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕੁਆਲਟਰਜ਼ (2010) ਨੇ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਐਸਟਿਨ ਦੇ ਆਈ-ਈ-ਓ (ਇਨਪੁਟ-ਵਾਤਾਵਰਣ-ਆਉਟਪੁੱਟ) ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਿੱਖਣ ਢੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਢੰਗ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਮੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਨੁਭਵੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਮਾਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜੋ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬੌਧਿਕ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ਹੈ।

1.2.9 ਸਾਰ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਝੁਕਾਅ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਡੋਗੋਜੀਕਲ, ਕਾਰਲ ਰੋਗਰ ਅਤੇ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਚਾਰ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਠੋਸ ਤਜਰਬਾ ਹੋਣ, ਉਸ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੈ, ਵੱਖਰਾ ਸੰਕਲਪਾਂ (ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ) ਦਾ ਗਠਨ ਅਤੇ ਆਮਕਰਨ (ਸਿੱਟਾ) ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਲ-ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਮਾਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਾਇਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਝ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਮਾਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

1.2.10 ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ : ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ ਚੱਕਰ – ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਸੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1.2.11 ਸੁਝਾਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਚੱਕਰ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
2. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਿਧਾਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
3. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਕੀ ਲਾਭ ਹਨ?
4. ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਲਿਖੋ।

1.2.12 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ :

1. ....ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।
2. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ .... ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
3. ਸਵੈ-ਸੰਚਾਲਿਕ ਸਿੱਖਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ....ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।
4. ....ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

5. ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ ਇੱਕ ....ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ 1. ਵਿਸ਼ਾ ਵਸ਼ਤੂ 2. ਵਿਅਤੀਗਤ 3. ਸਥਾਈ 4. ਅੰਕਲਣ ਤਕਨੀਕਾਂ 5. ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ

1.2.13. ਸੁਝਾਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ/ਰੀਡਿੰਗਜ਼

Roberts, J. W. (2016). Experiential Education in the College Content. New York: Routledge.

Swaminathan, D. (2018). Experiential Events. Chennai, Notion Press Inc.

Beard, C. & Wilson, J. P. (2018). Experiential Learning. United States: Kogan Page.

Mehrotra, D. (2017). Experiential Learning for Education. Chennai: Notion Press.

Wurdinger, S. D. (2005). Using Experiential Learning In The Classroom. United States of America: Rowman & Littlefield.

Wurdinger, S. D. & Carlson, J. A. (2009). Teaching for Experiential Learning. United States of America: Rowman & Littlefield.

ਬੀ.ਐਡ. ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ (ਸਮੈਸਟਰ ਪਹਿਲਾ) **ਪੇਪਰ: ਸੱਤਵਾਂ**
ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਪਾਠ ਨੰ: 1.3 **ਲੇਖਕ: ਡਾ. ਜਗਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ**

ਨਈ ਤਾਲੀਮ, ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ, ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

1.3.1 **ਉਦੇਸ਼**

1.3.2 ਨਈ ਤਾਲੀਮ

1.3.2.1 ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ

1.3.2.2 ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

1.3.3 ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ

1.3.3.1 ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

1.3.3.2 ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੋਰਸ ਸਮੱਗਰੀ

1.3. 4 ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ

1.3.4.1 ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

1.3.5 ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ

1.3.5.1 ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ

1.3.5.2 ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਏ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧਿਆਂ

1.3.5.3 ਅਧਿਆਪਣ- ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ:

1.3.5.4 ਪੈਡਾਗੋਜ਼ੀਕਲ ਸੁਪਰਵਿਜ਼ਨ ਅਤੇ ਸਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

1.3.6 ਸਾਰ

1.3.7 **ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ**

1.3.8 ਸੁਝਾਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1.3.9 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ

1.3.10 ਸੁਝਾਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ

1.3.1 ਉਦੇਸ਼: ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਉਹ:

1. ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣ।
2. ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਣ।
3. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਣ।
4. ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਣ।

1.3.2 ਨਈ ਤਾਲੀਮ

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'ਬੇਸਿਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਫਾਰ ਆਲ' ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਧੀਂ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਅਤੇ ਆਮ ਉਪਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਬੱਚੇ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਕੈਰੀਅਰ ਅਧਾਰਿਤ ਸੋਚ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਭਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼, ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਅਤੇ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਤੰਭ ਚਰਿੱਤਰ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰਤਾ ਹਨ।

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਡਲ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਨਵੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਹਸਤ ਕਲਾ ਜਿਵੇ ਬੁਣਾਈ ਕਰਨਾ, ਧਾਤ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਕੱਤਣਾ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਬਣਾਉਣਾ ਆਦਿ ਤੇ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ

ਸਵੈ ਨਿਰਭਰਤਾ, ਸਵਰਾਜ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਰਗੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

1.**3.2.1** ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

1. ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ 'ਬੇਸਿਕ ਸਿੱਖਿਆ' ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।
2. ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਬੇਸਿਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਸਟਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ।
3. ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਕੂਲ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਬੇਸਿਕ ਸਟੇਟ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।
4. ਬੇਸਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਰਫ ਮਾਤਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
5. ਬੇਸਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਅਧਿਆਪਣ-ਸਿੱਖਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਲਾ ਅਤੇ ਹਸਤਕਲਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।।
6. ਹਸਤਕਲਾ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
7. ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਕ੍ਰਾਫਟ ਦਾ ਸਮਾਨ ਆਰਥਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦਾ ਹਨ।
8. ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕ੍ਰਾਫਟ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਧਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕੇ।
9. ਬਾਕੀ ਦੇ ਖਰਚੇ ਜਿਵੇਂ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਮਾਰਤ, ਫਰਨੀਚਰ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਨਕਸ਼ੇ, ਸੰਦ ਅਤੇ ਅਪਰੇਟਸ ਜੋ ਕ੍ਰਾਫਟ ਦੇ ਲਈ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰੇ ਉਠਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਲਾਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ, ਆਤਮ ਸਮਾਨ, ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਸਵਰਾਜ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਅਜਿਹੇ ਸਿਸਟਮ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੋਡਮੈਪ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਤਭਾਸ਼ਾ

ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਉਤਪਾਦਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਨਾਲ ਜੋੜਣਾ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰਤਾ, ਹੱਥ ਸਿਰ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਾ ਸੰਗਮ, ਸਵੈ ਮਾਣ, ਸਦਭਾਵਣਾ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਉਸਾਰੀ ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਸਕੀਮ ਹਸਤ ਕਲਾ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ, ਬਿਹਤਰ ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਕੀਮ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

1.3.2.2 ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਦਲਿਤਾਂ, ਕਾਰੀਗਰਾਂ, ਕਰਾਫਟ, ਪੇਸਟੋਰਲ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਇਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਡਿਜਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦ ਰਾਜ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ, ਸਵੈ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯਤਨ ਸੀ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵਰਾਜ ਅਤੇ ਸਵੈਨਿਰਭਰਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਦ ਸੀ। ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਅਜਿਹਾ ਲਚਕਦਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਢੁੱਕਵੇ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਸੰਬੰਧਤਾ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

1. ਆਧੁਨਿਕ ਪੈਡਾਗੋਜੀ ਅਤੇ ਨਈ ਤਾਲੀਮ:

ਪੈਡਾਗੋਜੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਉਤਪਾਦਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। 'ਲਰਨਿੰਗ ਬਾਏ ਡੂਇੰਗ' ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਹਿਮ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ।

2. ਪਰਿਆਵਰਣ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਨਈ ਤਾਲੀਮ:

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਈਕੋਲੋਜੀਕਲ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਤੋਂ ਉੱਪਰ

ਉੱਠ ਕੇ ਸੋਚੋ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਅਜੋਕੇ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

3. ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਨਈ ਤਾਲੀਮ:

ਅਜੋਕਾ ਸਮਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

4. ਆਧੁਨਿਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਨਈ ਤਾਲੀਮ:

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਾਵੇਦਕਰ ਨੇ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸ਼ੀਅਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਿਸਰਚ ਅਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ।

5. ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ:

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਟੀਚਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਸਰਵ ਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਤਮਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

6. ਆਤਮ ਨਿਰਭਰਤਾ:

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਤਮ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

7. ਮੁਫ਼ਤ ਬੇਸਿਕ ਸਿੱਖਿਆ:

ਸਾਰੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਜੋ 7 ਤੋਂ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੋਣ, ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਲਾਜਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਰਾਈਟ ਟੂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਬਣਾਈ ਗਈ।

8. ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸਨ:

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਸਕੀਮ ਨੇ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਅਤੇ ਫੰਕਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੋਟੋ 'ਅਰਨਿੰਗ ਵਾਈਲ ਲਰਨਿੰਗ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਕਮਾਈ ਕਰਨਾ। ਇਹੀ ਮੋਟੋ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ।

9. ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ:

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਬੇਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ। ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਸੋਚ, ਸਵਰਾਜ, ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਰਹੇ ਹਨ।

10. ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ:

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

1.3.3 ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ

ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੋਵੇਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਹਤ, ਸਫ਼ਾਈ, ਭੋਜਨ, ਕੱਪੜੇ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ ਸਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਸਮਝ, ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸਕਿਲ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕੇ ਆਮ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਕੰਮ ਦੀ ਕਦਰ ਅਤੇ ਆਦਰ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੁਆਰਾ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਧਾਉਣਾ, ਢੁੱਕਵੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਜੀਵਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1. ਜੋ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
2. ਜੋ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
3. ਜੋ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
4. ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੰਬੰਧੀ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਸਿਹਤ, ਕੱਪੜੇ, ਸਫਾਈ ਭੋਜਨ ਆਦਿ।

1.3.3.1 ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

1. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਵੈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਿਆਨ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਸਮਝ, ਸਫਾਈ, ਕੱਪੜੇ, ਸ਼ਰਨ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ, ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚਲੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਮਝ, ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਸਾਧਨ, ਉਤਪਾਦਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਹੁਨਰ, ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਮਝ, ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਸਵੈ ਮੁਲਾਕਣ, ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹਨਾ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਝ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।
2. ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਅਨੁਸਾਰ ਔਜਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ, ਖਰੀਦ, ਵਿਵਸਥਾ ਆਦਿ; ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ, ਉਤਪਾਦਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ, ਸੇਵਾ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਕਾਰਜ਼ਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵਧਾਉਣ, ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ

ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਆਦਿ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

3. ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਕੰਮ ਅਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਮੁੱਲ ਜਿਵੇਂ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ, ਸਹਾਇਤਾ, ਸਹਿਕਾਰਤਾ, ਟੀਮ ਵਰਕ, ਲਗਨ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਆਦਿ, ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੈਗੂਲਰ, ਪਾਬੰਦੀ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ, ਸਮਰਪਣ ਅਤੇ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਆਦਿ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਾ, ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਲਈ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਸੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

1.**3.3.2** ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੋਰਸ ਸਮੱਗਰੀ

ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੋਰਸ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:-

1. ਸਵੈ ਮੱਦਦ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ: ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹਨ।
2. ਸਮੁਦਾਇ ਆਉਟ ਰੀਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ : ਭਾਈਚਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਰਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।
3. ਪ੍ਰੀ-ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਸਕਿੱਲ ਡਵੈਲਪਮੈਂਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ: ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਵੀ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧੀ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

1.**3.4** ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਪੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ 'ਲਰਨਿੰਗ ਥਰੂ ਐਕਸ਼ਨ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਣਾ, ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ, ਡਿਸਕਵਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤਜ਼ਰਬੇ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਫਲੈਕਸਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਥ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਡਕਟ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਘੱਟ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰੱਟਾ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਲਕਲ ਅਲੱਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇੱਥੇ ਪੈਸਿਵ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਐਕਟਿਵ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਐਕਪੀਰੀਐਂਸੀਅਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਮਾਨਆਰਥਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਿਆਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਖੇਤਰ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

1.3.4.1 ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ 'ਲਰਨਿੰਗ ਬਾਏ ਡੂਇੰਗ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖਿਅਕ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਨਣ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

1. ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ: ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰੱਟਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨ ਗ੍ਰਹਿਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਸਵਾਧਾਨ, ਨਿਸਚੈ ਯੋਗਤਾ ਆਦਿ ਗੁਣਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪਰਿਪੱਕ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
2. ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਿੱਖਣ ਵਾਤਾਵਰਣ: ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਕਈ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੌਰਾਨ ਸਭ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਮੱਦਦਗਾਰ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
3. ਥਿਊਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੁਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ:- ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ

ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਥਿਊਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਵਰਤਕੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪਰਿਪੱਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

4. ਮਾਨਸਿਕ ਬਦਲਾਅ : ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਢੰਗ ਹਨ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਕਈ ਸਕਿਲ ਜਿਵੇਂ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਪ, ਤੈਰਾਕੀ, ਕ੍ਰਾਫਟ, ਆਰਟ, ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਤਰਜਬੇ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਨਸਿਕ ਬਦਲਾਅ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਯੋਗ ਬਣਾ ਕੇ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।
5. ਰੁਝੇਵੇਂ ਦਾ ਪੱਧਰ : ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਰੁਝੇਵੇ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਐਕਟਿਵ ਅਤੇ ਰੁੱਝੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਐਕਟਿਵ ਭਾਗੇਦਾਰੀ ਅੱਜ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ।
6. ਬੇਹਤਰ ਨਤੀਜੇ : ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਵੱਈਏ ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਮਾਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਬੇਹਤਰ, ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬੇਹਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
7. ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ : ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਟੂਲ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਯਾਦਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਟੈਸਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸਤਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਅਸੈਂਸਮੈਂਟ ਹੀ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ।
8. ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਲਾਈ: ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੜਾਅ ਹਨ ਅਧਿਆਪਣ-ਸਿੱਖਣ ਰਣਨੀਤੀਆਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਚੁਆਇਸ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ। ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸਰਵਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ

ਅਧਿਆਪਣ ਰਣਨੀਤੀਆਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1.3.5 ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨਿਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਰਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ। ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਮੈਟਰੋ ਰਾਜਨਿਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਦਾ ਫੈਲਾਅ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਕੁਦਰਤੀ ਸ੍ਰੋਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਲਈ ਖਤਰਾ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਖਤਰਿਆਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆਂ ਸਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੋ ਸਕੇ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਿਆਦਾਤਰ ਸਕੂਲ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾ ਦੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਕਈ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ, ਰਿਪੇਅਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜਾਂ ਫੰਡ ਦੇਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਲੈਣ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੱਟ ਕੇ ਆਂਧਰਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਂਧਰਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ 'Chaduvula Panduga' ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨ ਅਸਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'AlokarJatra' ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਘਰੈਲੂ ਸਰਵੇ, ਲੋਕਲ ਲੈਵਲ ਦਾ ਡਾਟਾ ਆਦਿ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸਤਰ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

1.3.5.1 ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ:

ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੀਤੀਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਚੈਲੰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ

ਤੇ ਨੇਪਾਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲੰਬੀ ਹਿਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਤਸਾਹ ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਕੀਤੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਤਰ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਖੋਲੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਬਦਲਾਅ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜਾਰ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਕੂਲ ਖੋਲ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ। ਕਈ ਸਕੂਲ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਖੋਲੇ ਗਏ ਸਨ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਮੀਨ, ਪੈਸਾ, ਮੁੱਫਤ ਅਧਿਆਪਕ, ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤੀ ਸਮਾਨ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ।

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਉੱਚੇ ਮਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਾਗੇਦਾਰੀ ਅਤਿਅੰਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ, ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਆਦਿ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜਰੂਰੀ ਅਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਪਾਵਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੇਹਤਰ ਅਤੇ ਸੌਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। 'ਸਹਿਭਾਗਤਾ' ਸ਼ਬਦ ਅਲੱਗ ਸਤਰਾਂ ਤੇ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕੁਝ ਨੁਕਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

1. ਸਿੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮੂਲੀਅਤ ਜਿਵੇਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਹੇਲਥ ਕੇਅਰ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਆਦਿ।
2. ਪੈਸਾ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ।
3. 'ਹਾਜ਼ਰੀ' ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਜਿਵੇਂ ਮਾਪੇ-ਅਧਿਆਪਕ ਮੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ।
4. ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ।
5. ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ।

6. ਹਰੇਕ ਸਟੇਜ ਤੇ ਅਸਲ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ, ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਧਿਐਨ, ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਨਾ, ਲਾਗੂ ਕਰਣਾ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਦਿ।

1.3.5.2 ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਏ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧਿਆਂ

ਅੱਜ ਕੱਲ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

1. ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ।
2. ਤੈਅ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ।
3. ਉਪਲੱਬਧ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ।
4. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਨਾ।
5. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
6. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ।
7. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨੀ।
8. ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ, ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਣਮੁੱਲੇ ਯੋਗਦਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪੂਰਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਾਜ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਾਪੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਕੂਲ ਅਜਿਹੇ ਅਦਾਰੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਫਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਕਈ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਗੇਦਾਰੀ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:-

- ਖੋਜ ਤੇ ਆਂਕੜੇ ਇਕੱਤਰਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਪਾਲਸੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨਾ।

- ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ
- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਡਿਜਾਇਨ
- ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
- ਸਕੂਲ ਨਿਰਮਾਣ

1.3.5.3 ਅਧਿਆਪਣ- ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ

ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਣ ਪੱਧਰ, ਅਧਿਆਪਕ ਭਰਤੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ, ਤਨਖਾਹ, ਸੇਵਾਵਾਂ, ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਖਾਸ ਮੁੱਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਅਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਧਿਆਪਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਲੰਟੀਅਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

1.3.5.4 ਪੈਡਾਗੋਜ਼ੀਕਲ ਸੁਪਰਵਿਜ਼ਨ ਅਤੇ ਸਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਮਿੱਥੇ ਹੋਏ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਆਦਿ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਡਰਾਪ ਆਉਟ ਰੇਟ ਵੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਘਟੀਆ ਰਿਜਲਟ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਹਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸੁਧਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਗੇਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੈਡਾਗੋਜੀਕਲ ਸੁਪਰਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਡਾਗੋਜੀਕਲ ਅਪਰੋਚ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਝਾਅ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੱਕ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੈਡਾਗੋਜੀ ਦੀ ਸੁਪਰਵਿਜ਼ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰਨ।

1.3.6 ਸਾਰ

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਬੇਸ਼ੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਈਡ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਇਆ 3H ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿਮਾਗ, ਦਿਲ ਅਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਫਿੱਟ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਵਸਾਈਕਰਨ ਦਾ ਮਾਡ਼ਲ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਆਧਾਰਿਤ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਸਵਰਾਜ, ਸੁਤੰਤਰ, ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਾਵੇਦਕਰ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਾਠਕ੍ਰਮ 13 ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਜ਼ਰਬੇ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਆਪਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਅਰਥ ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਬਣਾਉਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਉਤਪਾਦ ਸਮਾਜ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਆਨੰਦਮਈ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ, ਸੈਕੰਡਰੀ, ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ ਹੈ। ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਚੰਗੀ, ਚੈਨਲਿੰਗ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ, ਕੌਂਸਲ ਵਿਕਾਸ, ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆਂ ਪ੍ਰੀਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ

ਜਿਹੜੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆਂ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਤੀ ਧਨਾਤਮਕ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਧੀਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਸਫ਼ਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਵੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਇਹਨਾਂ ਸਹਿਭਾਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਕੁਝ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਕਿੱਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਫ਼ਲਤਾ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦਗਾਰ ਸਿੱਧ ਹੋਣ, ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਘਰ ਅਤੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਸੰਚਾਰ, ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੂਲੀਅਤ। ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਮੀਨੀਐਚਰ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

1.3.7 ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ : 1. ਨਈ ਤਾਲੀਮ- ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਇੱਕ ਸਰਵੋਦਯ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਹੁਨਰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੀ।

1.**3.8** ਸੁਝਾਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਇਸ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2.ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਹੈ ? ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4. ਸਿੱਖਿਆ ਪਰਿਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਏ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਢੰਗ ਹਨ?

1.3.9 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ :

1. 7 ਤੋਂ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ …………….ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

2. ………………. ਦੁਆਰਾ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।

3. …………….ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਢੰਗ ਹੈ।

4. …………….ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ।

ਉੱਤਰ : 1. ਮੁਫ਼ਤ 2. ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ 3. ਕਾਰਜੀ 4. ਡਿਜੀਟਲ

1.3.10 ਸੁਝਾਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ

1) Perspectives on Nai Talim: S. V. Prabhath

2) Work Education: G.S. Sehgal

ਬੀ.ਐਡ. ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ (ਸਮੈਸਟਰ ਪਹਿਲਾ) **ਪੇਪਰ: ਸੱਤਵਾਂ**
ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਪਾਠ ਨੰ: 1.4 **ਲੇਖਕ: ਡਾ. ਜਗਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ**

ਸਕੂਲੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮੁੱਖੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਪਾਠ ਦੀ ਬਣਤਰ

1.4.0 ਉਦੇਸ਼
1.4.1 ਭੂਮਿਕਾ
1.4.2 ਪਰੀਭਾਸ਼ਾਵਾਂ
1.4.3 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ
1.4.4 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਗੁਣ
1.4.5 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਕੰਮ
1.4.5.1 ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ
1.4.5.2 ਸੰਘਟਨਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਕਾਰੀ ਕਾਰਜ
1.4.5.3 ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਜ
1.4.5.4 ਅਗਵਾਈ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਜ
1.4.5.5 ਅਧਿਆਪਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਜ
1.4.6 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ
1.4.6.1 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਟਾਫ
1.4.6.2 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ
1.4.6.3 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਾਪੇ
1.4.6.4 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ
1.4.7 ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
1.4.7.1 ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦੂਜਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗੁਣ
1.4.7.2 ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ
1.4.7.3 ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ
1.4.7.4 ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ
1.4.8 ਸਾਰ
1.4.9 ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ
1.4.10 ਸੁਝਾਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1.4.11 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ

1.4.12 ਸੁਝਾਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ

1.4.0 ਉਦੇਸ਼: ਇਹ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀ:

1) ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਣਗੇ।
2) ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।
3) ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
4) ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਗੁਣ, ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਣਗੇ।

1.4.1 ਭੂਮਿਕਾ :-

ਹਰੇਕ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੈ।ਸਕੂਲ ਦਾ ਰੂਪ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਦਾ ਪਰਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਜਿਹੇ ਕਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1.4.2 ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ :-

* ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ (Dr. Jaswant Singh) ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, "ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਦਾ ਪੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਆਗੂਪੁਣੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਉੱਨਤੀ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨਿਰਭਰ ਹੈ।"
* ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ (The Central Advisory Board of Education) ਅਨੁਸਾਰ, "ਕੋਈ ਵੀ ਸਕੂਲ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚੰਗੀ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਤੋਂ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

1.4.3 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ :-

ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਸਕੂਲ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਦੀ ਵਧੀਆ ਕਾਰਜ਼-ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ :-

* ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ - ਬਿੰਦੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰੂਪੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਡੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਜਿਹੜੇ ਨਿਯਮ / ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
* ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਇਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
* ਵਿੱਦਿਅਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਲੋਕ ਤੰਤਰੀ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ ਆਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੂੰਹ ਦਾ ਆਗੂ ਸਮੂੰਹ ਕਾਰਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਆਪ

ਕਰਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਸਮੁੱਚਾ ਕਾਰਜ ਆਪ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

* ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚਾਲੇ ਮੁਖੀ ਕੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1.4.4 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਗੁਣ :-

* ਹਰੇਕ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਹੀ ਸਫ਼ਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਆਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਦ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ।
* ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੋਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਠੀਕ ਫਿਲਾਸਫੀ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਇਕ ਠੀਕ ਫਿਲਾਸਫੀ ਆਪਣਾ ਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਸਮਾਜਿਕ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਆਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਖਾਤਰ ਸਕੂਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਣਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਹੀ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਟੀਚੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਉੱਚੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

1.4.5 ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਕੰਮ :-

1.4.5.1 **ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ :-** ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਫਲ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਉੱਤੇ ਉਲੀਕਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਰਣਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ :-

ੳ) ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ :-

* ਨਵੇਂ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਕੂਲ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨੂੰ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਾਂ, ਸਮਾਗਮਾਂ/ਸਮਾਰੋਹ, ਪਾਠ-ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਮਿਤੀਆਂ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਟੂਰ, ਖੇਡਾਂ ਆਦਿ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਵਿੱਦਿਅਕ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

* ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ, ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਲਈ ਸਾਜੋ-ਸਮਾਨ, ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਆਦਿ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਦਾਖ਼ਲੇ ਲਈ ਮਿਤੀਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਧੀਆ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਹੋ ਸਕੇ।
* ਜੇਕਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਸਕੂਲੀ ਮੁੱਖੀ ਨੇ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
* ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।
* ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ/ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚੇ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨਵਾਂ ਸ਼ੈਕਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਧਿਆਪਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
* ਹਾਲਾਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਂ ਸਟਾਫ਼ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਦੱਸ ਸਕਣ।

ਅ) ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ :-

* ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਮਾਤ ਕਮਰੇ, ਸਾਜੋ-ਸਮਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਹਿਰਦ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ/ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਢੁੱਕਵੀ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ।
* ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਵਾਉਣ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਿੰਨਾ-ਕੁ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ।
* ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

* ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਮੁੱਖੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਪਕ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
* ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਲ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹਰੇਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਮੁਤਾਬਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਪਕ ਉੱਤੇ ਵਾਧੂ ਬੋਝ ਨਾ ਪਵੇ।

ੲ) ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ :-

* ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਬਜਟ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖ਼ਰਚੇ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਦਾ ਬਿਓਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਮੁਤਾਬਕ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿਧੀਆਂ ਅਪਣਾਉਣ ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਜੁਗਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
* ਪਾਠ-ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਠ-ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕਾ ਤੋਂ ਸੂਚੀ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਗਵਾਈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਲੀਕਦਾ ਹੈ।
* ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜਾਰੀ ਮਾਪਣ ਦਾ ਢੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
* ਮੁਖੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਾਰਜ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਉਹ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਪਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰ, ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਦਤਰ ਕਾਰਜ ਦੀ ਵੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਰਿਕਾਰਡ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸ) ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾ :-

* ਸਲਾਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅੰਤਮ ਕਾਰਗੁਜਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ਬਣਾਉਣ, ਉੱਤਰ-ਕਾਪੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ, ਡੇਟਸ਼ੀਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ, ਮਾਰਕਿੰਗ, ਨਤੀਜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਵਿਆਪਕ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

* ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਅੰਤਮ ਨਤੀਜਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕਲਮਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
* ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਮੁਖੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਉਸਦਾ ਮੁਕਦਮਾ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਅਗਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਹੜੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਲਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ।
* ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਪਾਸ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉੱਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਕਲਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਕਾਰਗੁਜਾਰੀ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਗੁਪਤ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਪਾਸ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
* ਸੈਸ਼ਨ ਸੁਮਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨਵੇਂ ਵਿਦਿਅਕ ਵਰ੍ਹੇ ਲਈ ਮੁੜ-ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1.4.5.2 ਸੰਗਠਨਕਾਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਕਾਰੀ ਕਾਰਜ:-

* ਸਕੂਲ ਪਲਾਟ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁਖੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਕਮਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ, ਕੈਂਪਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਕੂਲ ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਆਪਕ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡ, ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਜੋ-ਸਮਾਨ, ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ, ਕਾਰਜ ਅਨੁਭਵ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਾਨ, ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਅਨੁਦੇਸ਼ਨਾਤਮਕ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵੰਡ, ਪਾਠ-ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਇਸ ਵੱਲ ਵਿਆਪਕ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
* ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਕੁਇਜ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣੇ, ਸਕਾਊਟ ਤੇ ਗਾਈਡ, ਸਮੁਦਾਇ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕਾਰਜ ਆਦਿ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੁਖੀ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਹ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਕੂਲ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਫ਼ਤਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸੰਗਠਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਫ਼ੀਸਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨਾ, ਅਕਾਊਂਟ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਰੱਖਣਾ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਸਕੂਲ ਬਜਟ ਆਦਿ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

1.4.5.3 ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਜ :-

* ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਦੇਸ਼ਨਾਤਮਕ ਕਾਰਜ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਉਸਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਅਨੁਦੇਸ਼ਨਾਤਮਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।
* ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਠ-ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਲੀਕੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਮੁੱਖੀ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕਰਤੱਵ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
* ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ, ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ, ਕਿੱਤਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਆਦਿ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਆਪਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁਖੀ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਮੈਡੀਕਲ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹੋਵੇ। ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਕਾਰਜ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੁੱਚਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦਫਤਰੀ ਅਮਲੇ ਦੁਆਰਾ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।
* ਮੁੱਖੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪਲਾਂਟ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਵੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਵੱਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੁਖੀ ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖੇ।

1.4.5.4 ਅਗਵਾਈ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਜ :-

* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪੱਖੋਂ ਡੂੰਘੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁਖੀ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
* ਕਈ ਵਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੱਖੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੇ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਉਣਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਹਿੱਤ ਲਿਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1.4.5.5 ਅਧਿਆਪਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਜ :–

* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਏ।
* ਉਹ ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਨੁਭਵੀ ਅਧਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

1.4.6 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ :–

ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਿਕ ਕਾਰਜ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸੰਬੰਧ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1.4.6.1 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਟਾਫ :–

* ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਮਿੱਤਰਤਾ ਭਰਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚਾ ਸਟਾਫ਼ ਸਮਾਨ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਲੋਚਨਾ ਨਾ ਕਰੇ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਹੋਰਨਾ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਟਾਫ ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਮ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੱਖਪਾਤ ਨਾ ਕਰੇ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਆਪਕ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਟਾਫ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰੇ।
* ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਕਾਰਜਰੂਪ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਥੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੋਜਨਾ ਬਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰੇ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੱਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1.4.6.2 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ :–

* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹਰੇਕ, ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਰੁਚੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਖੇਡਾਂ, ਸਿਹਤ, ਰੁਚੀਆਂ ਆਦਿ ਵੱਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ।
* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਪੀਰੀਅਡ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਮਿੱਤਰਤਾ ਪੂਰਨ, ਹਮਦਰਦੀ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਿਕ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਪੀਰੀਅਡ ਦੀ ਅਡਜਸਟਮੈਂਟ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

* ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੱਲ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
* ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਮੁਖੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1.4.6.3 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਾਪੇ :-

* ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਪਾਸ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
* ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਮੁੱਖੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਰੋਹ/ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੱਦਾ-ਪੱਤਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1.4.6.4 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ :-

* ਸਕੂਲ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਸਟਾਫ਼ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਿਲਕੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਮੁਦਾਇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਕੇ ਨੇੜਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
* ਸਮੁਦਾਇ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਕੂਲ ਇਮਾਰਤ ਜਾਂ ਖੇਡ੍ਹ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਮੁਦਾਇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦਾ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਵਾਸਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਦਾ-ਪੱਤਰ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

1.4.7 ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

* ਅਧਿਆਪਕ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਰੂਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦਾ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਕਥਨ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆ ਖਲਾਰਦਾ ਹੈ:-

  ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਦੋਊ ਖੜੇ, ਕਾਕੇ ਲਾਰੀ ਪਾਇ॥
  ਬਲਿਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਆਪਨੇ, ਜਿਨ ਗੋਬਿੰਦ ਦਿਓ ਦਿਖਾਇ॥

* ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਉੱਨਤੀ ਸਕੂਲ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹਨ।
* ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਬੱਚਾ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 5 ਜਾਂ 6 ਘੰਟੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਮਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।
* ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤਦ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਣ।

ਅਧਿਆਪਕ :-

* ਪ੍ਰੋ. ਹਮਾਯੂੰ ਕਬੀਰ (Prof. Humayun Kabir) ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਚੰਗੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਅਸਫਲ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਨੁਕਸਦਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਢਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।"
* ਡਾ. ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ (Dr. Radhakrishnan) ਅਨੁਸਾਰ, "ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪੱਥ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਪੱਖ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।"
* ਡਾ. ਜਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ (Dr. Zakir Hussain) ਅਨੁਸਾਰ, "ਅਧਿਆਪਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਾਡੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਹੈ।"

1.4.7.1 ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗੁਣ :-

1. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ :-

* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦੀ ਤੇ ਸੁਨੇਹਪੂਰਨ ਵਿਹਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
* ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕ ਤੱਕ ਸਹਿਜ ਪਹੁੰਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਚਰਿੱਤਰ, ਆਚਰਨ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਵਿਹਾਰ, ਉਸਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿੱਧੀ, ਉਸਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੇ ਅਰੁਚੀਆਂ, ਉਸਦੇ ਮਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਸੁਭਾਅ ਆਦਿ ਸਭ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇ।

1.4.7.2 ਅਧਿਆਪਕ-ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ :-

* ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚਿੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਟਾਫ਼ ਵਿਚਲੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।

* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।
* ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਗਰੁੱਪਬਾਜੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

1.4.7.3 ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ :-

ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਅਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਮਝੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਦੇ ਸਹਿਜ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

1.4.7.4 ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ :-

ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਤੇ ਮਿੱਤਰਤਾ-ਪੂਰਣ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਧਨ ਅਪਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

1) ਪ੍ਰਗਤੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਭੇਜਣਾ
2) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣਾ
3) ਮਾਪੇ-ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਘ ਦਾ ਸੰਗਠਨ

5. ਸਮੁਦਾਇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ :-

ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸਮੁਦਾਇਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ :-

* ਹੜ੍ਹ ਤੇ ਕਾਲ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।
* ਬਾਲਗ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ।
* ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੰਦ ਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ।

1.4.8 ਸਾਰ:

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੋਵੇ ਹੀ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਮੂਲੀਅਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾ ਸਕਾਜਿਕ ਏਜੰਸੀਆਂਦੀ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਜੁੜਣਾ ਲਾਭਕਾਰੀਹੈ। ਸਮੁਦਾਇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਧੰਨ, ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ, ਉਸਾਰੀ ਸਮਾਨ ਦੀ ਖਰੀਦ, ਉਤਸਵ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮੱਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਫਰਜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦਿਆਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾਂ ਇਹ ਆਪੇਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਗਾਰਡੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੇ। ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਚਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਕਾਰਜੁਗਾਰੀ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ।

1.4.9 ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ : ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ – ਇੱਕ ਵਿਦਿਅਕ ਆਗੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਥਾਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

1.4.10 ਸੁਝਾਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:1 ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸਮੁਦਾਇ ਪ੍ਰਤੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:2 ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ? ਸਮੁਦਾਇ ਲਈ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:3 ਸਕੂਲੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਪ੍ਰਤੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:4 ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

(1) ਸਮੁਦਾਇ ਵਿੱਚ, ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ।

(2) ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।

(3) ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।

(4) ਸਮੁਦਾਇਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।

(5) ਸਕੂਲ : ਮਾਪਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਸੇਵਾ।

(6) ਸਕੂਲੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ।

1.4.11 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ :

ਸਹੀ/ ਗਲਤ

1. ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
2. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
3. ਸਕੂਲ ਮਾਪਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਹੈ।
4. ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਬਾਲਗ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉੱਤਰ: 1. ਸਹੀ 2. ਗਲਤ 3. ਸਹੀ 4. ਗਲਤ

1.4.12 ਸੁਝਾਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ

1) Perspectives on Nai Talim: S. V. Prabhath

2) Work Education: G.S. Sehgal

Mandatory Student Feedback Form

https://forms.gle/KS5CLhvpwrpgjwN98

Note: Students, kindly click this google form link, and fill this feedback form once.

P11

ORIGINALITY REPORT

1%	1%	0%	0%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	www.pbidde.org Internet Source	1%
2	sportdocbox.com Internet Source	<1%
3	punjabassembly.nic.in Internet Source	<1%

Exclude quotes	Off	Exclude matches	Off
Exclude bibliography	Off		